

Ekonomika EU a přehled opatření ke zmínění dopadů COVID-19

Petr Zahradník, člen Evropského hospodářského a sociálního výboru, připravil pro [Bruselskou linku Moravskoslezského kraje](#) stručný přehled opatření ke zmírnění dopadů koronaviru, která byla dosud na úrovni EU provedena, včetně srovnání s tím, co doposud bylo provedeno v České republice. Přehled je doplněný o další související témata, například jak v současné době více ochránit strategické přímé zahraniční investice přicházející do EU, případně jak je v současnosti relevantní věnovat pozornost projektu Zelené dohody (Green Deal). Shrnutí se vztahuje k období do 15. května 2020.

DOPADY NA EKONOMICKÝ VÝVOJ EU

Aktuální výhledy hovoří o tom, že reálný ekonomický dopad pandemie by neměl řádově překročit rozsah krize z období 2008-2009, konkrétní dopad na jednotlivé země se však může velmi odlišovat v závislosti na míře zasaženosti pandemií a v závislosti na ekonomické kondici země před vypuknutím pandemie.

Podle čerstvě zveřejněné jarní prognózy Evropské komise (ve větším detailu viz níže) by průběh ekonomického oživení v EU i České republice měl být svižný a přibližovat se tvaru písmena V (viz další odstavec), když HDP by měl v případě EU v roce 2020 poklesnout o 7,4 %, aby v příštím roce vzrostl o 6,1 %; česká ekonomika by pak měla letos poklesnout o 6,2 % a v roce 2021 vzrůst o 5 %.

I z toho důvodu jsou zmiňovány **čtyři základní modely ekonomického restartu**:

"V": pro strukturálně zdravé ekonomiky (kam by měla patřit Česká republika), kdy po prudkém poklesu by mělo nastat rychlé oživení a návrat zpět (CZ, SK, HU, PL, EE, LT, LV, IRL, DK, L, D, MT);

"U": pro strukturálně postižené a nepřiliš výkonné ekonomiky (typicky jižní křídlo EU), kdy následky koronaviru dále "infikují" rizikové ekonomické oblasti a dopady krize i se sociálními následky se časově velmi prohloubí;

"W": pro přehnaně obezřetné a neakceschopné ekonomiky i společnosti, kdy přílišná behaviorální opatrnost povede k odkládání nákupů i investic a země se vrátí (aniž by k tomu byly racionální důvody) do ekonomického propadu;

"L": pro nejvíce zasažené ekonomiky, které si nebudou schopny poradit samy a budou vyžadovat vnější podporu (v případě negativních scénářů pro I, SP, FR).

DOSUD PŘIJATÁ OPATŘENÍ

Charakter dosud přijatých opatření je možné klasifikovat do čtyř skupin v rámci jednotlivých typů mixu hospodářské politiky: měnová a stabilizační; fiskální; garanční a úvěrová; a regulační a procesní.

Typ opatření			
měnová a stabilizační	fiskální	garanční a úvěrová	regulační a procesní
ESM: Pandemic Crisis Support: 240 mld. EUR; stabilizační úvěr pro země euro-zóny pro řešení jejich makroekonomických nerovnováh ve výši 2% HDP euro-zóny	Investment Initiative; Investment Initiative Plus: primárně 37 mld. EUR; realokace prostředků kohezní politiky zaměřená na řešení následků šíření viru; doplněná o 28 mld. EUR dosud nealokovaných v rámci ESIF	SURE (Support to Mitigate Unemployment Risks in an Emergency): 100 mld. EUR; zvýhodněné úvěry ve prospěch zaměstnanců a živnostníků; první část Support Package	State-Aid Rules: možnost přijetí opatření vztahující se na všechny firmy a korporace (dotace mzdových fondů, odklad plateb korporátních daní a DPH, příspěvků na sociální zabezpečení); přímá finanční podpora spotřebitelům (kompenzace výdajů za zrušené služby, události); možnost fiskálních kroků přímo vůči firmám čelícím riziku bankrotu z důvodu virové epidemie; kompenzace škod prokazatelně způsobených epidemií (zde potřeba schválení Evropskou komisí); možnost další kompenzace z veřejných prostředků vůči zemím zvláště zasaženým (např. Itálii); možnost přímé podpory až 800.000,- EUR na jednu firmu
ECB: Pandemic Emergency Purchase Programme: 750 mld. EUR; expanzivní měnový program nákupu cenných papírů k podpoře likvidity finančního systému	Evropský fond solidarity: 800 mil. EUR	Pan-European Guarantee Fund: 200 mld. EUR; zvýhodněné úvěry EIB primárně pro malé a střední podniky; druhá část Support Package	Public Finance Criteria Flexibility: uvolněný výklad kritérií fiskální disciplíny v rámci Paktu stability a růstu a Evropského semestru
	Evropský globalizační přírůpkový fond: 179 mil. EUR	Finanční nástroj na podporu těžce zasaženým malým a středním podnikům: 8 mld. EUR generovaných na základě záruky Rozpočtu EU Evropskému investičnímu fondu; zdroj - EFSI	Dočasné zrušení cel a DPH z dovozu zdravotnického zařízení a vybavení ze třetích zemí
	Posílení flexibility, umožňující mobilizovat veškerou nevyužitou podporu z ESIF v podobě libovolné možnosti převodů mezi ERDF, ESF a Kohezním fondem; možnost až 100% pokrytí nákladů projektu ze zdrojů EU; pružnost ve výkladu tematické koncentrace apod.		Ochrana kritických evropských aktiv a technologií

SROVNÁNÍ PŘIJATÝCH OPATŘENÍ NA UNIJNÍ ÚROVNI S TĚMI V ČESKÉ REPUBLICE

Máme-li navázat na předchozí kapitolu, zaměřenou na výčet ekonomických opatření, přijatých ke zmírnění následků pandemie na úrovni EU, podobně laděným přehledem, soustředěným na reakci učiněnou v České republice, dojdeme na obecné úrovni k velmi podobnému poznání. Zaměříme-li se však na nižší zkoumání detailu, velmi rychle se dobereme docela výrazných odlišností.

Stav a vyhlídky české ekonomiky...

Velmi podstatným rozdílem mezi průměrnou hodnotou klíčových makroekonomických ukazatelů EU a těmi v České republice je to, že v řadě ohledů byla naše ekonomická kondice podstatně zdravější v porovnání s unijním průměrem. To se týká jak vlastní ekonomické výkonnosti, měřené v čase vypuknutí pandemie (kdy růst tuzemského HDP přibližně o 1-procentní bod převyšoval tempo ekonomické aktivity v EU), tak též ukazatelů stanovujících míru ekonomické (ne)rovnováhy v jednotlivých relevantních oblastech. Fiskální disciplína, a to jak ta krátkodobá, tak dlouhodobá, je zhruba třikrát příkladnější, než činí unijní průměr, když optikou fiskálního deficitu můžeme o minimálně uplynulých třech letech hovořit jako o rozpočtově vyrovnaných a míru veřejného dluhu na úrovni zhruba 30 % HDP by nám v EU nezávidělo snad jen oněch pět členských států, u nichž je hodnota tohoto ukazatele ještě nižší. Dlouhodobě přebytková obchodní bilance a v posledním období též běžný účet napovídají, že ani vnější nerovnováha není naším problémem. Přidáme-li k tomu dlouhodobě nejnižší míru nezaměstnanosti v Evropě i rozumnou vyváženost jednotlivých složek poptávky po HDP, zdravý finanční sektor a velmi obezřetně umírněnou zadluženost soukromého sektoru, zastihla nás pandemie v kondici, kdy můžeme být při řešení jejích následků poměrně velkorysí, aniž nás to dlouhodobě negativně poznamená. V takto komfortním postavení se příliš evropských ekonomik nenachází.

Na druhou stranu by to rozhodně neměla být výzva k bezuzdnému a nezodpovědnému rozhazování a stavění bezúčelných hladových zdí. Pouze ujištění, že pokud by se vývoj nemocnosti u nás zhoršil, ekonomicky bychom neměli vykrvácet. Příkladná kondice by současně měla znamenat bonus pro případ ekonomického restartu; přestože jsme a zůstaneme velmi otevřenou ekonomikou, máme velkou příležitost zvládnout právě probíhající ekonomický pád a při první příležitosti jej proměnit v robustní oživení. Přehnaná obezřetnost až obavy nás před osmi lety uvedly do fáze opakující se recese, což by pro nás mělo být ponaučení. Na škále mezi nezodpovědnou bohorovností a panickým strachem se nachází mnoho pozic a jedna z nich se nazývá zdravý selský rozum (či, chcete-li: common sense); budeme-li se jím řídit, scénář oživení ve tvaru „V“ by nás neměl minout.

Podcenit nelze, vedle aktuální ekonomické kondice, ani druhý z nejkíčovějších parametrů, a sice míru zasaženosti pandemií. Díky restriktivním včas provedeným opatřením je minimálně mezikasový výsledek povzbudivý a italský nebo belgický scénář se u nás nezdá být prozatím na pořadu dne.

Co z toho, alespoň pro aktuální současnost, plyne? Pokud nyní zvýšíme státní účast jak v oblasti řešení dosud vzniklých následků (která je zatím reálně v porovnání s jinými zeměmi Evropy velmi skoupá), tak pro účely preventivních opatření v případě recidivy pandemie i pro užitečné veřejné investice, které v čase nového normálu „jako když najdeme“, žádnou velkou

újmu nám to nezpůsobí. Díky tomu, že jsme příkladným a disciplinovaným dlužníkem nebudou naše úroky vysoké a v případě, že prostředky budou umístěny do „správných“ oblastí může jejich přínos převýšit náklady tohoto financování. Navíc nám evropská pravidla umožní nevykazovat tyto mimořádné výdaje jako součást oficiálního státního dluhu, s jehož navýšením se však stejně budeme muset nějak popasovat.

Hrozby nekontrolovatelného vzlínání inflace bychom se opravdu neměli obávat. Razantní zásah v podobě strmého poklesu poptávky, způsobeného administrativním rozhodnutím, je zcela bezprecedentní. Právě v tomto opatření náhlého sešlápnutí brzdy se naše dnešní situace principiálně odlišuje od té před 10 lety. Na straně druhé však bude ekonomika do svého plného provozu opět uvedena dalším administrativním rozhodnutím, že je již po všem; bude-li to však trvat příliš dlouho, kontinuita s předvirovým stavem již bude obtížná. A objeví-li se riziko cenového nárůstu v nějakém segmentu spotřebního koše, může být vyvoláno buď nabídkovým či nákladovým šokem (není z čeho vyrábět či ceny vstupů prudce vzrostly), anebo s dnešní situací nemá tak zcela přímou souvislost (ceny potravin způsobené neúrodou v důsledku sucha). Za jistý druh nákladového šoku lze považovat nyní slabý kurs koruny, který zdražuje dovozy; i zde může být krátkodobou reakcí nárůst cenové hladiny, dlouhodoběji by však ekonomika měla reagovat v podobě posílení domácí produkce a nahrazením dovozů výrobky domácí provenience (v našich konkrétních podmínkách aktuálně zejména potravinářský a dřevozpracující průmysl).

Každopádně však lze předpokládat, že tlaky vyvolané redukovanou poptávkou významně převýší ty, ze kterých by případný cenový nárůst hrozil. Spoléhat se tedy na to, že se aktuální dluh rozpustí v nějaké budoucí inflaci (třeba tak, jako na počátku 90. let) není příliš doporučeníhodný postup. Leč uprostřed vývojové fáze, která byla vyvolána neekonomickými spouštěči a o jejímž dalším směřování toho právě z těchto důvodů úplně moc nevíme, může být všechno možné. Zdá se, že spontaneita ekonomických rozhodování spolu se správnou volbou a časováním nápravných opatření určí, jak efektivní vlastní výstup z tohoto období bude. Je zřejmě pravdou, že nyní se již nehraje tak moc o to, jak která země zareagovala na samém počátku pandemie (zde je již účet vystaven a v našem případě vyznívá zatím dosti lichotivě), ale jakým způsobem se odhodlá ke spuštění exit strategie, pro kterou - snad - nastává ten správný čas i u nás.

... a správnost přijatých opatření

To, zda se nám podaří uskutečnit ekonomický restart ve tvaru „V“ bude zásadním způsobem podmíněno úspěšným zavedením všech kompenzačních, sterilizačních i stimulačních opatření, která by do sebe měla zapadat jako řádně vyladěný stroj a měla by být přesně načasovaná, účinná a s ohledem na potřebu relevantní. Zatím uplynula jen velmi krátká doba na to, abychom mohli vyhodnotit, že u nás přijatá opatření tyto náročně vyslovené požadavky splňují. Můžeme však směle říci, že jejich typologie je prakticky analogická s charakterem opatření, přijatých jak EU jako celkem, tak též mnoha členskými státy. I v našem případě se jedná o mix opatření měnově stabilizačních; fiskálních; garančních a úvěrových; a regulačně procesních, jak je popsáno níže.

Typ opatření			
měnová a stabilizační	fiskální	garanční a úvěrová	regulační a procesní
ČNB: čerstvě přijatá novela Zákona o ČNB umožňuje rozšířit prostor pro využití operací na volném trhu coby měnového nástroje podpory likvidity ve finančním systému. ČNB nyní může (v závislosti na rozhodnutí své Bankovní rady) rozšířit spektrum nakupovaných cenných papírů i subjektů finančního trhu, vůči kterým může tyto operace provádět	Program ANTIVIRUS: kompenzace mezd	Úvěry ČMZRB CoViD na základě záruky vlády a realokace prostředků OP PIK	Odklad povinnosti platby daně z příjmu; odklad povinnosti platby daně z nemovitostí
Opatření typu makroekonomického stabilizačního úvěru (analogie aktivity ESM v rámci euro-zóny) není v české ekonomie zatím zapotřebí	Program kompenzace utrpěných škod a ztrát pro OSVČ ve výši 25.000,- Kč		Odklad povinnosti splátky úvěrů
	Přijetí novely zákona o rozpočtové odpovědnosti s možností dosažení výše strukturálního deficitu až do úrovně 4 % HDP ve střednědobém časovém horizontu		Pokrytí nemocenské státem

Vyhodnocení

Provedeme-li letmé porovnání přijatých opatření v České republice s možnostmi, které nabízejí příslušné instituce EU, nemůžeme konstatovat, že by se naše typologie opatření nějak významně odlišovala. V případě měnově stabilizačních opatření došlo k legislativnímu rozšíření možností využít nástroje, kterých by při obvyklém ekonomickém vývoji nebylo zapotřebí. Velmi obdobné je též rozsáhlé využívání garančních a úvěrových schémat (s tím rozdílem, že unijní program SURE cílí přímo na zaměstnance a živnostníky; jeho čistou analogii bychom v českém prostředí nenašli, nicméně český stát má možnost na tomto programu participovat).

Větší rozdíly jsou patrné v případě fiskálních, a též regulačních a procesních opatření. V případě fiskálních kroků si Česká republika může dovolit ještě větší velkorysost a robustnost opatření; rozsah pozitivního fiskálního přístupu je zatím v České republice v porovnání s ostatními státy přibližně poloviční. Dosud jsme taktéž nepřistoupili k významnější redefinici veřejných výdajů (s cílem realizovat po přechodné období ty nezbytné a s řešením epidemie související, a ty méně prioritní odložit na vhodnější období). Máme taktéž rezervy v práci s možnostmi plynoucími z naší významné čisté pozice vůči Rozpočtu EU; kupříkladu úvěry CoViD velmi správně využily možnosti rychle přeskupit zdroje Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Stejným způsobem by měly reagovat též řídicí orgány ostatních Operačních programů. V České republice zbývá pro zbytek nynějšího programovacího období nealokovaných přibližně 80 mld. Kč; stálo by za to následovat vodítko

Evropské komise, jež hovoří o možnosti mobilizovat veškerou nevyužitou podporu z Evropských strukturálních a investičních fondů pro účely zmírnění dopadů nynější situace.

A největší rozdíl je pak patrný ve výkladu určitých pravidel, jež třeba řádně a smysluplně fungují za normálních ekonomických a společenských podmínek, které však v období nouzového stavu představují zbytečnou až kontraproduktivní bariéru. Můžeme si za nimi představit striktní pravidla pro zadávání veřejných zakázek a veřejné podpory. Jejich smyslem není snižovat laťku podnikatelského prostředí a jeho kultivace níže, než je zapotřebí. Jejich smyslem je, po přechodnou dobu a v oblastech přímého propojení s epidemií, buď ponechat prostředky v rukou těch, kteří to potřebují, anebo urychlit zajištění určité dodávky či transakce, a získat tak potřebný čas k jejímu uskutečnění. Obě tyto cesty pak napomohou tomu, že soukolí podnikatelského prostředí se zcela nezastaví a nezadře se; a dají ekonomickým subjektům naději, že po jejich výstupech je zájem a poptávka.

OCHRANA PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC

Kontext EU

Minimálně počínaje zveřejněním diskusního dokumentu o budoucnosti Evropy, zaměřeného na využití potenciálu globalizace ve prospěch EU (10. května 2015) je současně aktuální téma monitoringu a ochrany teritoria EU před podezřelými investicemi ze třetích zemí. Následně na tento dokument vzniklo nařízení o screeningu přímých zahraničních investic, jež vstoupilo v platnost v únoru 2019 a následně je implementováno do zákonů v členských státech (u nás je tento zákon připraven ve Sněmovně, měl být projednáván na jaře, ale vzhledem k okolnostem bude zřejmě posunut na podzim)

Nařízení EU vychází z premisy, že EU obecně preferuje otevřenost pro FDIs, nicméně současně je legitimní vznášet obavy vůči určitému typu FDIs, především vztahujících se ke státům a jejich institucím, jejichž cílem je ovládnout evropské společnosti s klíčovými technologiemi. Zejména se jedná o státy, kde lze pochybovat o tom, že jsou demokratickými politickými režimy. Výklad tohoto nařízení má být zesílen právě v tomto období a není náhodou, že jedním z navrhovaných kroků Evropské komise v sadě dubnových opatření je též sdělení k přijetí opatření k ochraně kritických evropských aktiv a technologií.

Přestože v nařízení není nikde ani slovo o zemích, vůči kterým by se to mělo vztahovat, obecným kritériem je absence reciprocity: Evropa těmto investorům umožňuje volné působení na Jednotném trhu, ale kdy se chtěl stejně chovat evropský investor na trhu příslušné země, nebude mu to umožněno.

Kritérii pro účely provádění screeningu jsou: bezpečnost, ztráta vlivu a narušení tradičních evropských hodnot a veřejného pořádku.

Cílem screeningu má být několik kroků, od pouhého monitoringu, přes strategickou analýzu až k zamezení této investici uskutečnit.

Významné je stanovení rámce, na kterém bude screening prováděn. Na jedné straně má být použitelný ve všech členských státech, na druhé straně se má při jeho použití zohledňovat specifická situace jednotlivých členských států. Určité prověřovací mechanismy již teď existují přibližně v polovině států (Česká republika k nim nepatří a zařadí se mezi ně až přijetím výše zmíněného zákona). Z nařízení nevyplývá povinnost členského státu screening systematicky provádět. Nařízení též upravuje spolupráci mezi členskými státy a Evropskou komisí, založenou zejména na vzájemné informační výměně.

Nařízení vymezuje **rozsah strategických odvětví**: energetika (z pohledu zajištění bezpečnosti dodávek), suroviny, kybernetická bezpečnost a elektronická komunikace, letecká doprava a management dopravní obsluhy, finanční sektor, obranný průmysl, vesmír, zboží dvojího užití.

Výzvy pro Českou republiku:

1. Urychleně přijmout připravený Zákon o prověřování přímých zahraničních investic (Česká republika si do jeho díkce nad rámec nařízením EU vymezených strategických odvětví přidala média).
2. Po přijetí zákona okamžitě zajistit jeho praktickou implementaci a vymahatelnost.
3. Respektovat zákon pro účely stanovené nařízením EU, tedy bezpečnost, ztráta vlivu a narušení tradičních evropských hodnot; velmi opatrně zvažovat rozšíření působnosti zákona na další účely

RELEVANCE GREEN DEALU

Aktivity a opatření v rámci EU Green Deal je možné rozdělit na investiční, regulační a strategicky-koncepční. S ohledem na probíhající pandemii je možné vůči EU Green Deal uplatnit v zásadě tři postoje:

1. Dělat, že se nic neděje a trvat na naplňování jeho cílů a opatření bez ohledu na pandemii, či dokonce jeho průběh ještě urychlit;
  2. Okamžitě odložit, či dokonce zrušit celý EU Green Deal, a nově jej definovat a spustit, až pandemie odezní;
  3. Vybrat z početné množiny opatření, která jsou v EU Green Deal obsažena, ta, která je vhodná i v kontextu s pandemií aktuálně řešit; dále pak ta, která sice nemají s pandemií nic společného, ale současně nepůsobí proti krátkodobým potřebám jejího překonání; a pak ta, která je vhodná z různých důvodů odložit či zcela zrušit.
- v závislosti na komplexním, uceleném ocenění a vyhodnocení dopadů navrhne Evropská komise **nový cíl EU pro rok 2030 v oblasti emisí skleníkových plynů a jejich redukce**; tato část zákona bude novelizována, až bude uskutečněna analýza dopadů;
  - do června 2021 Evropská komise přehodnotí a tam, kde to bude nutné, reviduje všechny relevantní politické nástroje k zajištění dodatečné redukce emisí do roku 2030;
  - Evropská komise navrhne přijetí celounijní trajektorie 2030 - 2050 pro snížení emisí skleníkových plynů, aby bylo možné změřit pokrok a zajistit předvídatelnost pro veřejné authority, podnikatele i obyvatelstvo;
  - do září 2023 a každých dalších pět let vyhodnotí Evropská komise konzistentnost opatření EU a členských států s cílem klimatické neutrality a trajektorie 2030 - 2050;
  - Evropská komise bude pověřena vydávat doporučení členským státům, jejichž akce v tomto kontextu nejsou konzistentní s cílem klimatické neutrality; členské státy budou zavázány brát v úvahu tato doporučení nebo vysvětlit jejich postoj a postup v případě, že v naplňování a respektování doporučení selhávají;
  - členské státy budou též žádány rozvinout a implementovat strategie k posílení připravenosti a omezení rizika a ohrožení plynoucí z dopadů klimatické změny.

Investiční opatření	Regulační opatření	Strategické koncepce
přijetí Investičního plánu pro udržitelnou Evropu (SEIP; leden 2020);	návrh prvního klimatického zákona EU pro klimaticky neutrální EU do roku 2050 (březen 2020);	zveřejnění Evropské zelené dohody (prosinec 2019);
návrh Mechanismu spravedlivé transformace (JTM) a revize nařízení o kohezní politice (leden 2020);	revize relevantní legislativy pro zajištění nového cíle pro rok 2030 (červen 2021);	přijetí Evropské průmyslové strategie na podporu čisté a konkurenceschopné budoucnosti pro evropské korporace a pracovníky (březen 2020);
iniciativa Renovační vlna pro stavební sektor (2020);	návrh revize směrnice o zdanění energetiky (červen 2021);	schválení Akčního plánu pro cirkulární ekonomiku, posilujícího opravy, opětovné používání a recyklaci průmyslových spotřebních předmětů i výrobních zařízení (březen 2020);
financování pro veřejná místa nabíjecích a tankovacích stanic (2020);	návrh mechanismu pro přeshraniční uhlíkové přizpůsobení pro vybrané sektory (2021);	představení Strategie z farmy na vidličku (farm to fork), činící potravinové systémy udržitelnější (březen 2020);
revize vyhlášek a vodítek o veřejné podpoře vztahující se k životnímu prostředí a energetice (2021);	evaluace a revize nařízení o Transevropských sítích v energetice (2020);	představení Strategie biodiverzity k ochraně křehkých přírodních zdrojů (březen 2020);
návrh 8. akčního programu pro životní prostředí (2020);	legislativa k bateriím (říjen 2020);	nová strategie EU pro přizpůsobení se klimatickým změnám (2020/ 2021);
	návrh legislativy k reformě nakládáním s odpadem (2020);	strategie pro integraci inteligentních sektorů (2020);
	strategie pro udržitelnou a inteligentní mobilitu (2020);	strategie o využití offshore větrné energie (2020);
	ocenění legislativních možností podpory výroby a nabídky udržitelných alternativních paliv a pohonných hmot (2020);	iniciativa vůdčích trhů pro klimaticky neutrální a cirkulární výrobky v energeticky intenzivních průmyslových sektorech (2020);
	revidovaný návrh směrnice o kombinované dopravě (2021);	návrh na podporu procesů pro výrobu oceli s nulovými uhlíkovými emisemi (2020);
	revize směrnice o infrastruktuře pro alternativní paliva a	iniciativy ke zvýšení a lepšímu řízení kapacity železničních a

	pohonné hmoty a revize nařízení o Transevropských dopravních sítích (2021);	vnitrozemských vodních cest (2021);
	návrh pro přísnější standardy emisí znečišťujících ovzduší vozidly se spalovacím motorem (2021);	opatření k redukcí používání a rizika chemických pesticidů a používání umělých hnojiv a antibiotik (2021);
	zahájení Evropského klimatického paktu (2020);	opatření zaměřená na hlavní oblasti ztráty biodiverzity (2021);
		nová strategie EU pro lesy (2020);
		opatření pro rozvoj hodnotových řetězců, jež nejsou založena na odlesňování (2020);
		udržitelná strategie pro chemikálie (léto 2020);
		akční plán nulového znečištění pro vodu, ovzduší a půdu (2021);
		revize opatření zaměřená na znečištění pocházející z velkých průmyslových instalací (2021);
		revidovaná strategie pro udržitelné finance (podzim 2020);
		revize směrnice o nefinančním reportingu (2020);
		zelená agenda pro Západní Balkán (2020);

Následuje pak rejstřík aktivit, které je možné podpořit z Fondu pro spravedlivou transformaci (Just Transition Fund; JTF). Lze se domnívat, že pokud se bude jednat o aktivity čistě investiční povahy, lze mezi doporučené činnosti spojené s Green Deal bez odkladu považovat jak ty, které jsou taxativně vymezeny v návrhu nařízení o JTF, tak rovněž ty, které byly specificky doporučeny pro Českou republiku v rámci Country Reportu a doporučení investic v rámci JTF (viz Monitorovací zpráva z března 2020).

REALOKACE PROSTŘEDKŮ KOHEZNÍ POLITIKY

V minulém vydání Monitorovací zprávy jsme pojednávali též o zvolnění pravidel pro realokaci prostředků kohezní politiky. V konkrétním případě se podívejme, jak by to mohlo na úrovni témat a procesů vypadat v České republice. Upozorníme současně na přibližnou kvantifikaci možností, které nám stav čerpání v této fázi programovacího období 2014 - 2020 umožňuje.

Témata:

1. Projekty v oblasti digitalizace (veřejná správa, širokopásmový internet, IT vzdělávání)
2. Projekty v oblasti inteligentní mobility (vedle dostavby základní dálniční sítě především zahájení výstavby vysokorychlostní železnice a významných multimodálních projektů, například kolejového propojení pražského letiště s centrem města)
3. Smart construction (komplexní renovace obytných, podnikatelských i veřejných objektů z pohledu energetické účinnosti a úspor)
4. Posílení potravinové soběstačnosti (zvláště v komoditách zatěžujících obchodní bilanci - zelenina, některé druhy ovoce, vepřové maso, drůbež a z nich vyrobené potraviny)

Zdůvodnění: nejenom, že se jedná o dlouhodobě potřebné aktivity, ale umožní překonat aktuální propad v investiční aktivitě i zaměstnanosti.

Celkem je v Operačních programech a Programu rozvoje venkova za období 2014 - 2020 v České republice "nezasmluvněno" cca 88 mld. Kč, z toho v IROP 12 mld., OP Doprava 13 mld., OP PIK 32 mld. (z toho si však jednotky miliard vzal COVID úvěr, což ještě není ve statistice finalizováno), Praha Pól růstu 1 mld. (ze které byl již též vyčerpán COVID úvěr pro Prahu), OP Životní prostředí 18 mld. a Program rozvoje venkova 12 mld. OP Zaměstnanost a OP Výzkum vývoj vzdělávání je již zcela pokryt smlouvami a bylo by těžké tam najít nějaké volné prostředky.

Procesy a jejich variantní řešení:

1. Odvážné a radikální: Shromáždění všech nealokovaných prostředků z programovacího období 2014 - 2020 na „jedno místo“ a vytvoření robustního zdroje pro financování výše uvedených tematických priorit.
2. Realistické řešení: Provedení realokace **mezi** Operačními programy; převedení zdrojů z těch, které nejsou momentálně akutně potřebné ve prospěch těch, které řeší uvedené tematické priority.
3. Opatrnické, přesto přínosné řešení: Provedení realokace pouze **v rámci** jednotlivých Operačních programů a provedení redefinice priorit uvnitř jich.

Průběh přijímaných opatření na úrovni EU v měsíci dubnu

Opatření veřejné podpory k 30. dubnu 2020: celkem 127 opatření v celé EU; v případě České republiky jde o schválení režimu záruk Evropskou komisí na základě tzv. dočasného rámce, který je určený velkým podnikům zabývajícím se vývozem, které jsou postiženy epidemií. Česká republika oznámila Evropské komisi režim záruk za úvěry určené velkým vyvázejícím společnostem postiženým pandemií. Podporu ve formě státních záruk za úvěry ve výši přibližně 5,2 mld. EUR (142 mld. CZK) budou moci využít velké podniky, jejichž vývoz představuje nejméně 20 % ročních příjmů z prodeje. Účelem tohoto režimu je omezit riziko

spojené s vydáváním úvěrů těm společnostem zabývajícím se exportem, které jsou nejvíce postiženy hospodářským dopadem pandemie, a zajistit tak pokračování jejich aktivit. Režim bude spravovat česká Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP). Státní záruky podpoří poskytování úvěrů těmto společnostem, ale nebudou mít podobu vývozní podpory závislé na vývozních činnostech, jelikož nejsou vázány na konkrétní vývozní smlouvy. Režim naopak financuje obecnou činnost příjemců tím, že jim usnadňuje přístup k likviditě ve formě úvěrů na provozní kapitál a investičních úvěrů.

Evropská komise dále schválila režim státní podpory ve výši až 1 mld. CZK (přibližně 37 mil. EUR), jehož účelem je podpořit investice malých a středních podniků do výroby produktů pro boj s epidemií. Uvedený režim byl schválen na základě tzv. dočasného rámce pro státní podpory, který Evropská komise přijala 19. března 2020, ve znění ze dne 3. dubna 2020. Počáteční rozpočet režimu bude činit 300 mil. CZK (přibližně 11 mil. EUR). Rozpočet může být následně navýšen až na onu 1 mld. CZK. Veřejná podpora bude mít podobu přímých grantů a bude pokrývat 50 % způsobilých nákladů, které musí podniky vynaložit na vytvoření výrobních kapacit na výrobu produktů pro boj s pandemií. Cílem režimu je zintenzivnit a urychlit výrobu produktů přímo souvisejících s pandemií. Patří mezi ně léčivé přípravky jako vakcíny, nemocniční a lékařské vybavení včetně ventilátorů, ochranných oděvů a pomůcek a také diagnostických nástrojů. Podporu bude možné využít také na nákup zařízení na likvidaci infekčních odpadů.

Bankovní balíček pro poskytování úvěrů domácnostem a podnikům v EU (28. 4.): Evropská komise přijala balíček opatření v oblasti bankovníctví, který má usnadnit poskytování bankovních úvěrů domácnostem a podnikům v celé EU. Jeho cílem je zajistit, aby banky mohly i nadále půjčovat peníze na podporu ekonomiky a pomohly zmírnit závažný hospodářský dopad epidemie.

Evropská komise navrhla několik cílených okamžitých změn bankovních obezřetnostních pravidel EU (nařízení o kapitálových požadavcích) s cílem maximalizovat schopnost bank poskytovat úvěry a absorbovat ztráty související s pandemií. Navrhuje výjimečná dočasná opatření ke zmírnění bezprostředního dopadu vývoje souvisejícího s pandemií. Za tím účelem by měl být upraven harmonogram uplatňování mezinárodních účetních standardů na kapitál bank, **na veřejné záruky poskytnuté během této krize by se mělo uplatnit příznivější zacházení**, mělo by být odloženo datum uplatňování kapitálové rezervy k pákovému poměru a změněn způsob vylučování některých expozic z výpočtu pákového poměru. Evropská komise rovněž navrhuje, aby se urychlilo uplatňování několika dohodnutých opatření, která budou banky motivovat k financování zaměstnanců, malých a středních podniků a projektů infrastruktury.

Výjimečná opatření na podporu zemědělsko-potravinářského odvětví (22. 4.): Evropská komise navrhuje výjimečná opatření, která dále podpoří nejvíce postižené zemědělské a potravinářské trhy. Zemědělsko-potravinářské odvětví v EU prokazuje v této bezprecedentní době pandemie svou odolnost. Přesto však byly některé trhy v důsledku této zdravotní krize tvrdě zasaženy.

Balíček zahrnuje opatření na podporu soukromého skladování v odvětví mléka a mléčných výrobků a v odvětví masa, povolení toho, aby hospodářské subjekty v těžce zasažených odvětvích přijímaly samo-organizační tržní opatření, a zvýšení flexibility programů na podporu trhu v odvětví ovoce a zeleniny, vína a některých dalších.

Mezi tato výjimečná opatření patří: **podpora soukromého skladování** (navrženo poskytnout podporu na soukromé skladování mléčných výrobků (sušené odstředěné mléko, máslo, sýry) a masných výrobků (hovězí, skopové a kozí maso); tento režim umožní dočasné stažení výrobků z trhu na dobu nejméně 2 až 3 měsíců a nejvýše 5 až 6 měsíců. Opatření

povede ke snížení nabídky na trhu, a tím k obnovení rovnováhy trhu v dlouhodobém horizontu; **flexibilita pro programy na podporu trhu** (bude zavedena flexibilita při provádění programů na podporu trhu pro odvětví vína, ovoce a zeleniny, olivového oleje a včelařství a projektu EU zaměřeného na zdravé stravování ve školách (mléko, ovoce a zelenina); díky tomu bude možné ve všech těchto odvětvích přeorientovat priority financování na opatření krizového řízení; **výjimečná odchylka od pravidel EU v oblasti hospodářské soutěže** (v odvětví mléka, květin a brambor Evropská komise povolí odchylku od některých pravidel hospodářské soutěže, která hospodářským subjektům umožní přijímat samo-organizační tržní opatření. Tato odvětví budou konkrétně moci kolektivně přijímat opatření ke stabilizaci trhu. Například odvětví mléka bude moci kolektivně plánovat produkci mléka a odvětví květin a brambor bude moci stahovat produkty z trhu. Rovněž bude povoleno skladování u soukromých provozovatelů. Tato ujednání a rozhodnutí budou platná nejvýše po dobu šesti měsíců. Bude se pečlivě sledovat vývoj spotřebitelských cen, aby se předešlo nepříznivým účinkům).

Tento balíček opatření navazuje na kroky, které byly v této věci přijaté již dříve (zvýšení částek státní podpory, vyšší zálohové platby a prodloužení lhůt pro podávání žádostí o platby). Cílem větší flexibility v pravidlech společné zemědělské politiky je zmírnit administrativní zátěž zemědělců a vnitrostátních správních orgánů.

Plán společného uvolňování opatření zamezujících šíření nákazy (15. 4.): Evropská komise ve spolupráci s předsedou Evropské rady předložila evropský plán k postupnému zrušení opatření k zamezení šíření nákazy, která byla přijata v důsledku šíření onemocnění COVID-19.

Plán je postaven na následujících klíčových zásadách:

- **nezbytností je správné načasování:** rozhodnutí o tom, že nastal čas uvolnit karanténní opatření, by mělo vycházet z těchto kritérií: **epidemiologická kritéria**, z nichž je patrné, že během delšího období došlo ke snížení šíření nákazy a že situace je stabilizovaná; **dostatečná kapacita systému zdravotní péče**, například zohlednění obsazenosti jednotek intenzivní péče, dostupnost pracovníků ve zdravotnictví a lékařského materiálu; **odpovídající kapacita pro sledování šíření nákazy**, včetně kapacity pro rozsáhlé testování za účelem rychlé detekce a izolace infikovaných osob, jakož i kapacity pro sledování a vyhledávání jejich kontaktů.
- **potřeba evropského přístupu:** zatímco načasování a postupy pro zrušení opatření k omezení šíření nákazy se v jednotlivých členských státech liší, je žádoucí společný rámec založený na: **vědeckých poznatcích zaměřených na veřejné zdraví**, přičemž se uznává, že ukončení omezujících opatření znamená nalezení rovnováhy mezi přínosem v oblasti veřejného zdraví a sociálním a ekonomickým dopadem; **koordinaci mezi členskými státy**, s cílem zabránit negativním účinkům, Je to otázka společného evropského zájmu; **respektu a solidaritě**. To má zásadní význam jak ze zdravotního, tak z socioekonomického hlediska. Před tím, než členské státy zruší opatření, měly by alespoň ostatní členské státy a Komisi včas informovat a vzít v úvahu jejich názory.
- **postupné rušení opatření k zamezení šíření nákazy vyžaduje doprovodná opatření**, např.: **shromažďování harmonizovaných údajů a vytvoření spolehlivého systému oznamování a vysledování kontaktů**, a to rovněž pomocí digitálních nástrojů, které plně respektují soukromí údajů; **rozšíření testovacích kapacit a harmonizaci testovacích metod**. Evropská komise přijala pokyny týkající se různých testů na koronavirus a jejich účinnosti; **zvýšení kapacity a odolnosti vnitrostátních systémů zdravotní péče**, zejména za účelem řešení předpokládaného nárůstu infekcí po zrušení omezujících opatření;

další posílení kapacit v oblasti lékařských a osobních ochranných prostředků; vyvinutí bezpečných a účinných léčebných postupů a léků, jakož i vyvinutí a urychlené zavedení vakcíny na zastavení šíření epidemie.

V plánu Evropské komise jsou uvedena **konkrétní doporučení**, která by členské státy měly zvážit při plánování zrušení opatření k omezení šíření nákazy: **opatření by měla být postupná** (měla by být rušena postupně v různých krocích, přičemž mezi jednotlivými kroky by měla být dostatečně dlouhá doba, aby bylo možné měřit jejich dopad); **obecná opatření by měla být postupně nahrazena cílenými opatřeními** (například dlouhodobější ochranou nejzranitelnějších skupin; usnadnění postupného opětovného zahájení nezbytných hospodářských činností; zintenzivnění pravidelného čištění a desinfekce dopravních uzlů, obchodů a pracovišť; nahrazení všeobecných nouzových stavů cílenými vládními opatřeními s cílem zajistit transparentnost a demokratickou odpovědnost); **kontroly na vnitřních hranicích by měly být zrušeny koordinovaným způsobem** (omezení cestování a hraniční kontroly by měly být ukončeny, jakmile se epidemiologická situace v příhraničních regionech dostatečně přiblíží. Ve druhé fázi by měly být znovu otevřeny vnější hranice a mělo by se zohlednit šíření viru mimo EU); **opětovné nastartování hospodářské činnosti by mělo být postupné** (existuje několik modelů, které lze aplikovat, např. pracovní místa vhodná pro práci z domova, hospodářský význam, práce na směny atd.; celá populace by se neměla vracet do práce současně); **shromažďování osob** by mělo být postupně povoleno, a to s přihlédnutím ke zvláštnostem různých druhů činností, jako jsou školy a vysoké školy; obchodní činnost (maloobchod) s možným odstupňováním; opatření týkající se společenského života (restaurace, kavárny) s možným odstupňováním; masová shromáždění; **pokračování úsilí o zabránění šíření viru**, přičemž by měly být vedeny informační kampaně s cílem motivovat občany k dodržování přísných hygienických pravidel a omezení fyzického kontaktu; **opatření by měla být soustavně sledována** (je rovněž třeba, abychom byli připraveni na to, že pokud to bude nutné, budou opět zavedena přísnější opatření k omezení šíření nákazy).

Uvolnění prostředků EFSI pro malé a střední podniky (6.4.): Evropská komise uvolnila 1 mld. EUR z Evropského fondu pro strategické investice (EFSI), která bude sloužit jako záruka pro Evropský investiční fond (EIF), součást skupiny Evropské investiční banky. Ten tak bude moci vydat zvláštní záruky, jimiž motivuje banky a jiné půjčovatele k tomu, aby poskytli likviditu alespoň 100 tisícům evropských malých a středních podniků a malých společností se střední tržní kapitalizací, na které dolehly ekonomické dopady pandemie. Odhaduje se, že dostupné financování dosáhne výše 8 mld. EUR. Realizuje se tak závazek obsažený ve sdělení Evropské komise ze dne 13. března, že poskytne okamžitou pomoc těžce zasaženým malým a středním podnikům, přičemž finanční prostředky budou k dispozici již v dubnu. Opatření je součástí balíčku, který dne 16. března oznámila skupina EIB s cílem urychleně mobilizovat podporu pro evropské malé a střední podniky a společnosti se střední tržní kapitalizací. Jedním z bezprostředních hospodářských důsledků pandemie je náhlý nedostatek likvidity, který postihuje malé a střední podniky. Tyto společnosti jsou obvykle v krizi zasaženy nejvíce a je nezbytné podpořit je dostatečnou likviditou, aby tuto situaci dokázaly přežít. V podmínkách krize likvidity však banky vzhledem k náhlému zvýšení vnímaného rizika nejsou motivovány k tomu, aby malým a středním podnikům půjčovaly. Proto jsou na podporu těchto úvěrů nezbytné záruky EU. Nově tedy EIF nabízí trhu zvláštní záruky zajištěné EFSI, jejichž cílem je omezit dopady pandemie na malé a střední podniky a malé společnosti se střední tržní kapitalizací.

1 mld. EUR uvolněná z EFSI v rámci nástroje COSME pro úvěrové záruky a záruky InnovFin pro malé a střední podniky v rámci programu Horizon 2020 umožní EIF poskytnout finančním

zprostředkovatelům záruky ve výši 2,2 mld. EUR, čímž se uvolní dostupné finanční prostředky ve výši 8 mld. EUR. Tyto záruky budou nabízeny trhu prostřednictvím EIF, který zveřejnil výzvu k vyjádření zájmu určenou několika stům finančních zprostředkovatelů, včetně bank a alternativních poskytovatelů úvěrů. Záruky budou mít tyto hlavní rysy:

- zjednodušený a rychlejší přístup k záruce EIF, vyšší krytí rizika - až do výše 80 % potenciálních ztrát u individuálních úvěrů (oproti standardním 50 %);
- zaměření na úvěry na provozní kapitál v celé EU, s možností pružnějších podmínek, včetně odkladů, změn splátkového kalendáře nebo platebních prázdnin.

Tyto nové prvky jsou dostupné novým finančním zprostředkovatelům i těm, kteří již s EIF spolupracují. Tím se zvláštní podmínky uplatní na více než 100 tisíc podniků využívajících záruky v rámci programů COSME LGF a InnovFin SMEG. V návaznosti na tuto výzvu k vyjádření zájmu budou mít finanční zprostředkovatelé, kteří již mají dohodu s EIF v rámci uvedených programů COSME a InnovFin, přístup k novým zárukám okamžitě po vyžádání. Další finanční zprostředkovatelé získají k zárukám přístup na základě žádostí, které budou urychleně vyřízeny. Výrazně postižené podniky se tak mohou dočkat prvních finančních prostředků prakticky neprodleně. Malé a střední podniky se budou moci obrátit přímo na své místní banky a poskytovatele úvěrů zapojené do programu (www.access2finance.eu). Podoba nástrojů podobné typologie bude dále doladěována.

JARNÍ PROGNOZA EVROPSKÉ KOMISE

O tom, jaká ekonomická budoucnost EU nás v krátkém období čeká, dosti výmluvně svědčí titul čerstvě vydané jarní ekonomické prognózy Evropské komise. Zní: Hluboká a nerovnoměrná recese, nejisté oživení; ani její podtitul ještě příliš nadějí neskýtá, byť již není tak depresivní: Odbřzďování ekonomiky: jak rychle se bude evropská ekonomika vyořovat?

Pandemie Covid-19 a omezovací opatření nutně narušily lidské životy i ekonomiku. Globální poptávka, dodavatelské řetězce, nabídka pracovní síly a její mobilita, výstup zpracovatelského průmyslu i služeb, ceny komodit, toky zahraničního obchodu i kapitálu, to vše bylo zasaženo. Pandemie negativně zapůsobila na evropskou ekonomiku ve fázi, kdy se tato nacházela v umírněném tempu svého růstu a po předchozí krizi stále ještě citlivá a zranitelná novými šoky. Rovněž zhasla rodící se naděje, že fáze cyklu dosažená před vypuknutím epidemie mohla představovat bod rodícího se zvratu k lepšímu, když aktivita zpracovatelského průmyslu i zahraničního obchodu na počátku roku dosáhly svého tehdejšího dna. S ohledem na ráznost tohoto bezprecedentního celosvětového šoku je nyní zcela jasné, že EU vstoupila do nejhlubší ekonomické recese ve své historii. Reálná data ukazují, že hospodářská aktivita v Evropě poklesla neobvyklou rychlostí během několika minulých týdnů, když omezovací opatření spuštěná v reakci na krizi většinou členských států v polovině března, vrhla ekonomiku do stavu hibernace.

Ekonomický výstup je tak nastaven na kolaps za první letošní pololetí, když většina z ekonomického poklesu se stane v průběhu druhého čtvrtletí. Poté je očekáváno vzednutí, které však předpokládá, že:

- omezující opatření budou pozvolna odstraněna;
- poté, co budou tato opatření uvolněna, pandemie zůstane pod kontrolou;
- bezprecedentní měnová a fiskální opatření implementovaná členskými státy i EU se ukáží jako efektivní při změkčování okamžitého ekonomického dopadu krize i zmírnění trvalé újmy pro ekonomické vztahy a vazby.

	HDP		inflace		nezaměstnanost		běžný účet		saldo rozpočtu	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
EU	-7,4	+6,1	0,6	1,3	9,0	7,9	+3,1	+3,4	-8,3	-3,6
CZ	-6,2	+5,0	2,3	1,9	5,0	4,2	-1,5	-1,0	-6,7	-4,0
D	-6,5	+5,9	0,3	1,4	4,0	3,5	+6,1	+7,4	-7,0	-1,5
PL	-4,3	+4,1	2,5	2,8	7,5	5,3	+0,6	+0,9	-9,5	-3,8
SK	-6,7	+6,6	1,9	1,1	8,8	7,1	-2,9	-2,4	-8,5	-4,2
A	-5,5	+5,0	1,1	1,5	5,8	4,9	+0,9	+1,6	-6,1	-1,9

Zdroj: Evropská komise DG ECFIN

Za těchto příznivých předpokladů je odhadováno, že HDP EU se letos sníží o 7,4 % meziročně (tedy řádově srovnatelný, byť o něco hlubší pokles, než při finanční krizi 2009), a rok na to by

se měl vzchopit v podobě růstu o 6,1 %. I při tomto vzchopení se by však evropská ekonomika byla na konci tohoto časového horizontu přibližně o 3 % níže, než činil odhad výstupu plynoucí z podzimní předpovědi Evropské komise. Obdobný trend lze předvídat pro případ investiční aktivity, jež by na konci sledovaného období v roce 2021 měla být dokonce o 7% nižší, než bylo odhadováno v podzimní předpovědi.

V příštím roce by počet zaměstnaných osob v EU měl klesnout v průměru přibližně o 1 % pod úroveň vykázanou v roce 2019. Nižší zaměstnanost a investice tak zmenší potenciální výstup, zatímco rekordně vysoká nejistota ohledně pracovních míst, příjmů a maloobchodních tržeb (jež přímo determinují nějakých 65 % HDP EU) předurčují negativní poptávkový zvrat po určité období. Pokud by prvek nejistoty neúměrně sílil, hrozilo by, že z oživení ve tvaru písmene V se může stát méně příznivý scénář U. Nejistota ohledně pandemie zůstává velká a jiné předpoklady než ty, o které se opírá analýza tohoto základního scénáře, by vedly k velmi rozdílným projekcím.

Petr Zahradník, člen Evropského hospodářského a sociálního výboru

